

Inleiding

De hedendaagsche critische wetenschap erkent het tweede hoofddeel van onzen profeet niet voor het werk van Jesaja, maar noemt als auteur daarvan eene groote onbekende uit de dagen der ballingschap, dien zij dan deuterio-Jesaja of tweede Jesaja gelieft te noemen. Jesaja's boek is derhalve hetzelfde wedervaren als, volgens de traditie, zijn persoon: midden doorgezaagd. Het zijn de Rationalistische theologen van Duitschland geweest, die in het laatst der achttiende eeuw voor het eerst dit stoute waagstuk dorsten te bestaan. Het duurde echter nog eene eeuw alvorens de loochening dezer hoofdstukken algemeen werd, gelijk dit heden ten dage in de wetenschappelijke wereld het geval is. In het jaar 1880 liet de beroemde kenner van het Hebreeuwsch, Prof. Franz Delitzsch, anders een geloovig Luthersch theoloog, het auteurschap van Jesaja van deze hoofdstukken, zij het dan ook aarzelend, varen, en van toen af volgde er een stroom van werken, waarin dit tweede deel aan Jesaja ontzegd werd. Zelfs voor vele theologen, die nog Christus als hun Zaligmaker belijden, is het thans een uitgemaakte zaak dat deze hoofdstukken niet van Jesaja zijn of kunnen zijn. Dr. J. J. P. Valeton, Jr., van Utrecht, geeft de beschouwing der z.g. gematigde critici weer als hij zegt: „Jesaja 40 tot 60 vormen evenzeer het troostboek bij uitnemendheid, het evangelie der oude bedeeeling, of zij uit de Zesde Eeuw dagteekenen, dan of zij het werk zijn van een profeet uit de Achtste Eeuw.” Deze beschouwing moet als dwaas en gevaarlijk van de hand gewezen. Daarom wenschen we hier kortelijks onze gronden voor de echtheid en het Jesajaansch auteurschap van dit tweede deel van onzen profeet aan te geven. Van al de theologen, die in Europa en Amerika over dit onderwerp geschreven hebben, heeft o. i. niemand zulk doorwrocht werk geleverd als de Nederlandsche theoloog Prof. Dr. A. Rutgers, de vader van den welbekenden Amsterdamschen hoogleeraar. In onze gronden onder (9) hebben we enkele gegevens aan diens werk ontleend, daar dit nog nimmer weerlegd is.

(1) Vooreerst is het dan zeer vreemd dat deze tweede Jesaja eerst zoo laat is ontdekt en wel door de Rationalistische theologen, die alles behalve door hun diep inzicht in de Schriften befaamd zijn geworden. De oude Rabbijnen, de Kerkvaders en de Hervormers hebben nimmer van zijn bestaan gedroomd. Hoe kon echter zulk een groot profeet zoo lang verborgen blijven? Er is in betrekking tot de grootheid van dezen profeet maar één gedachte. Hij wordt van alle zijden bewonderd als stijlist, dichter, denker en redenaar, die met ongeëvenaarden moed in allerlei toonaard zich laat hooren, gebiedend, vermanend, vertroostend, klagend, jubelend. Nu is het immers, zielkundig genomen, eene onmogelijkheid dat een genie van dit kaliber aan tijdgenoot en nazaat niet bekend zou zijn. De zeer gewenschte man Daniël was in zijne dagen reeds algemeen bekend en beroemd.

(2) Josefus levert een uitwendig bewijs voor de echtheid van dit gedeelte. In het elfde boek zijner oudheden zegt hij toch, dat de wil des Heeren om den tempel te herbouwen „aan Cyrus bekend was door zijn lezen van het boek, dat Jesaja had nagelaten. Toen dan Cyrus dit las, werd hij aangegrepen en gedrongen door de vurige

begeerte om te vervullen wat dienaangaande geschreven was.” Het is dus wel duidelijk dat Josefus in zijn tijd alleen maar wist van één Jesaja. Zijn getuigenis wordt bovendien bevestigd door hetgeen wij lezen in Ezra 1: 2, 3 en 6:2, 3. Daar toch lezen we dat de Koning Kores in zijn edict Jehova den God des hemels als de bron van zijn gezag erkent en hem bevolen heeft een huis te bouwen te Jeruzalem. Als een belangrijk staatsdocument werd dit edict in de koninklijke boekerij bewaard. De eenigste kenbronnen van Cyrus zijn ongetwijfeld deze woorden van Jesaja geweest. „Die van Kores zegt: Hij is mijn herder, hij zal al mijn welgevallen volbrengen; zeggende ook tot Jeruzalem: Word gebouwd, en tot den tempel: Word gegrond. Alzoo zegt de Heere tot Zijnen gezalfde, tot Kores, wiens rechterhand Ik vat, om de volken voor zijn aangezicht neder te werpen, en Ik zal de lenden der koningen ontbinden, om voor zijn aangezicht de deuren te openen, en de poorten zullen niet gesloten worden”, 44: 28; 45: 1. Gesteld nu dat Jesaja dit niet had geschreven, doch een onbekende grootheid in Cyrus’ dagen, dan volgt hieruit tweeërlei: dat, namelijk deze onbekende schrijver een bedrieger was en Cyrus een zwakhoofd door dit bedrog te gelooven, terwijl ook Josefus’ als echt erkend verhaal dan waardeloos blijkt te zijn.

(3) Het is zielkundig onmogelijk dat een bedrieger zulke verhevene voorstellingen van God en Zijn rijk zou kunnen hebben en zulk eene verhevene zedeleer als hij zou bezitten. De critici glimlachen in den regel heel voornaam over het woord bedrieger in dit verband en zoeken dit als „vroom bedrog” goed te praten en als iets heel gewoons, onschuldig, naïef en natuurlijk, doch dit toont slechts dat de heeren zelf in een staat van zedelijke verwildering en verwording verkeerden. Want het z.g. vroom bedrog is bedrog; niet vroom, maar afschuwelijk leugenachtig en diep zondig. Een Jood in de ballingschap levende, wist dat Jesaja reeds langer dan eene eeuw dood was. Wilde hij nu als schrijver zijn boek ingang doen vinden door het gezag van Jesaja’s naam er aan te verbinden, zoo was dit eenvoudig wat men thans in de zedekunde bestempelt met den naam van Jezuitisme, dat steeds door alle weldenkende Protestanten als onzedelijk veroordeeld is. Nog eens, psychologisch is het onverklaarbaar hoe zulk een bedrieger toch zoo verhevene religieuze voorstellingen kon hebben, want de stijl is immers de man. En het is eveneens raadselachtig dat een man als Valeton zulk bedrog troostvol evangelie kon blijven heeten.

(4) Men zegt, deze schrijver onderstelt de ballingschap en stelt het land voor als reeds verwoest, de steden ontvolkt en het volk als treurend en troost behoevend. Waar Jesaja nu een kleine anderhalve eeuw voor de ballingschap leefde, had hij dit alles als in de toekomst plaats grijpende moeten voorstellen. Doch eene tegenwerping als deze, indien wel gemeend, getuigt van groote onkunde ten opzichte van den stijl der profeten in de Heilige Schrift. Sedert Henoch profeteerde: „Ziet, de Heere is gekomen met Zijne vele duizenden heiligen,” hebben de profeten deze schrijfwijze gebruikt. Dr. Aalders zegt van de gewoonte der profeten om toekomstige gebeurtenissen te beschrijven alsof zij tegenwoordig zijn of zelfs reeds in het verleden liggen, het volgende: „Zij zijn in de toekomstige dingen welke hun zijn geopenbaard, zoo ingeleefd, dat zij daarvan spreken in den verleden tijd, het zoogenaamde profetische *perfectum*, dat dan ook menigmaal weder met den toekomstigen tijd afwisselt.” Hier kan nog bij gevoegd, dat de goddelijke zekerheid der vervulling daarmee wordt

aangeduid. In het eerste deel van Jesaja zijn in bijna elk hoofdstuk voorbeelden van deze schrijfwijze aan te wijzen. Men denke slechts aan 9:1-5 aan het volk, dat een groot licht heeft gezien en aan het Kind, dat reeds is geboren. In het Nieuwe Testament vinden we hetzelfde verschijnsel. In zijn juist verschenen verklaring van Jakobus in Tekst en Uitleg zegt Dr. H. M. Van Nes op Jak. 5: 1-6: „Dit Messiaansch gericht wordt feitelijk als reeds gekomen voorgesteld, daar de schatten als door het verderf aangetast worden beschreven.” Toegestemd moet worden, dat we deze eigenaardige voorstelling hier meer dan elders hebben, doch dit was voor een stijlkenner als Jesaja immers niets te wonderlijk en vanwege de omstandigheden immers wel noodig.

(5) Een andere reden van de verwerping van het auteurschap van Jesaja ligt in den stijl. Deze zou gansch anders zijn dan van den als echt erkenden Jesaja, veel schooner en verhevener en veel meer gebruik makende van de spraakfiguur, die bekend staat onder den naam van persoonsverbeelding. Om met dit laatste te beginnen, het moet toegestemd dat we hier de rijkste en schoonste persoonsverbeeldingen hebben, het wormpje kan als een man die dorscht met eene nieuwe dorschlede de bergen dorschen en vermalen, 41: 14, 15; een zevenvoudig lied weerklinkt door de gansche schepping, 42:10,11; 't gedierte des velds, de draken en de jonge struisen zullen God eeren, 43:20; hemel en aarde, bergen en bosschen bedrijven vreugde over Israëls herstel, 44:23; de hemelen en wolken ontvangen bevel om gerechtigheid te doen regenen op aarde, 45:8; de afgoden van Babel zijn machteloze wezens, die de lastdieren tot bezwijkens toe vermoeien, 40:1; Babel is eene wellustige, lichtzinnige jonkvrouw, 47:1-10; Israël is eene onvruchtbare en verlatene vrouw, die tot hare eigene verbazing plotseling vele rechtvaardige kinderen krijgt, zoodat hare tent te klein wordt, 49:20,21; 54:1-6; God wordt voorgesteld als een man, die in zijn eigen huis hondsche behandelt wordt, 50:2; de hemel is eene rouwdragende, die zich met eene zak omhult, 50:3; Jeruzalem is eene slavin, die vrijgelaten wordt, 52:1,2, van Babel derhalve eene volkomen tegenstelling, vgl. 47:1-10; de bergen en boomen jubelen en klappen in de handen om Israëls herstel, 55:12; de Messias is een krijgsknecht in volle wapenrusting, 59:17, straks een wijnperstreder, 63:3; de Libanon komt met zijn rijk geboomte Israël versieren, 60: 13, en om niet meer te noemen, het herstellde Jodendom is eene bruid, waarover God als bruidegom vroolijk is, 62:5.

Maar het is juist dit stijl-argument dat met verpletterende kracht tegen de critiek kan worden gekeerd, want met Prof. Rutgers kunnen we zeggen: „Het is ondenkbaar, dat een onbekend man te Babel bij het verval der Hebreeuwsche taal, tegen het einde der Babylonische ballingschap levende, den eersten meester in het schrijven zou hebben geëvenaard, en dat hij den stempel van Jesaja's volkomenheid op zijn bedriegelijk samenstel kon hebben weten te drukken. De taal wijst meer op den leeftijd des schrijvers, de stijl op zijne ontwikkeling.” Waarom zou ook een schitterend vernuft als Jesaja geen verschillende stijl kunnen gebruiken? Van Bilderdijk is bekend dat hij vier of vijfderlei soort stijl had. En, om een enkel voorbeeld uit onzen tijd te noemen, Dr. P. D. Chantepie De La Saussaye schrijft in zijn Eene Halve Eeuw het volgende van den stijl van Dr. A. Kuyper, Sr.: „Met enkele anderen (o. a. den schrijver

die zich R. Van Deyssel en ook A. J. noemt) veroorlooft hij zich de abnormale weelde van meer dan één stijl: den zoetelijken, van ‚honig uit den rotssteen,‘ den vlijmenden der ‚driesterren,‘ den majestueus breeden der groote redevoeringen.” Hoeveel te meer zal dan niet een man als Jesaja, bovendien nog gedreven door Gods Geest, in tweeërlei stijl hebben mogen spreken en schrijven?

Daar komt nog bij dat heel dit taal- en stijlargument ten zeerste overdreven is. In het jaar 1871 werd J. J. P. Valeton tot doctor in de godgeleerdheid bevorderd aan de hoogeschool te Utrecht op een proefschrift over „Jesaja volgens zijne algemeen als echt erkende schriften,” waarin hij, sprekende over zijn onvergelykelyk meesterschap over de taal, zich o.a. aldus over den grootschen stijl van den bekenden Jesaja uitlaat: „Volstrekt niet aan den bepaald didactischen vorm eener aangeschakelde rede gebonden, treedt het lyrisch en elegisch element soms plotseling bij hem te voorschijn, en weet hij op de gelukkigste wijze zijne gedachten in den vorm van verhalen en spreuken te kleeden. Antithesen en paronomasiën worden veel door hem gebruikt, maar zijn bij hem volkomen natuurlijk. Zijn beelden zijn eenvoudig en aan het algemeen bekende ontleend, maar steeds gelukkig gekozen, altoos frisch en verheven. Zijne rede, zonder eenigszins overladen te zijn, getuigt van zijne vurige verbeelding en zijn dichterlijken geest, en is daardoor van alle dorheid en te groote nuchterheid bevrijd.” Dit alles nu kan met evenveel recht van den stijl van het tweede hoofddeel getuigd worden. Eindelijk verdient het nog de aandacht dat Jesaja hoogst waarschijnlijk deze laatste hoofdstukken op hoogen leeftijd heeft geschreven, toen zijn diepe, breede geest ten volle ontplooid en tot rijpheid was gekomen. Ook dit zou natuurlijk in verband met het verschil van thema zijn stijl in meerdere of mindere mate beïnvloeden.

(6) Noemde Dr. F. Hosse in zijn werk over Jesaja het argument aan den stijl ontleend „rein illusorisch,” dit kan met nog meer recht gezegd worden van het argument ontleend aan den inhoud van den z.g. deuterio-Jesaja. Een halve eeuw geleden maakte men inzonderheid veel ophef van het Universalisme van den tweeden Jesaja. De volslagen moderne, W. Haverkamp, wijdde daaraan zijn proefschrift. De eerste Jesaja zou meer enghartig Joodsch particularistisch zijn en de tweede meer al de volkeren in zijne visie omvattend. Men staat soms verbaasd over den kinderachtigen onzin van de critische heeren. Ze willen doorgaan voor geleerd, diepzinnig, streng wetenschappelijk en fair, doch zij zijn in den regel noch het een noch het ander, daar zij met de „merest rot and rubbish” aandragen komen als kleine kinderen. Zoo ook hier. Is hun dan niet bekend het Universalisme van 2:2-4 waar van de bekeering en het geluk aller volken gesproken wordt? Hebben ze nimmer gelezen en verstaan de heerlijke beteekenis van 11:4-10 waar de heerlijkheid des Heeren zelfs in die mate universeel is dat ze tot de meest verscheurende dieren en de meest giftige slangen wordt uitgebreid? Is de heerlijkheid van 12:4-6 voor hun verborgen? Is het geen schitterend Universalisme als er gezegd wordt in 25:6,7 dat de Heere allen volken een vetten maaltijd maken zal en het bewindsel huns aangezichts verslinden zal? Dr. J. H. Gunning, Jr., sprak eens van de „kwade trouw der Modernen.” Men kan met evenveel recht spreken van de kwade trouw der Critici, want deze heeren sluiten moedwillig het oog voor het helderst licht en klagen dan over de duisternis.

(7) De tweede Jesaja toont ons niet de credentialen, de geloofsbrieven van een profeet. De profeten vermelden schier altoos hun persoon, tijd en roeping en Jesaja, Jeremia en Ezechiël vermelden zelfs in den breede een roepingsvisioen. Deze profeet echter heeft geen opschrift boven zijn bundel voorzeggingen. Hij geeft geene opgave van zijn naam, noch van den tijd, waarin, of van de plaats, waar hij leefde. Op verhevene wijze plaatst hij zijn lezers met zijn „troost, troost mijn volk, zegt uw God” in het hart der zaak en geeft hij het onderwerp zijner prediking aan. Voor ons die uit volle overtuiging aan de eenheid der twee deelen van dezen profeet vasthouden is dit alles heel natuurlijk en juist zooals wij het verwachten zouden, daar Jesaja in het zesde hoofdstuk zijne roeping verhaald heeft. Waar hij van schuld en gericht heeft gesproken, daar zouden wij niet anders verwachten dan dat hij eveneens ging wijzen op Gods barmhartigheid en volkomene verlossing. Voor hen, die hier echter aan een afzonderlijken profeet gedacht willen hebben, moet het bijna een onverklaarbaar verschijnsel worden geacht, dat deze groote evangelist des ouden verbonds, zooals men hem op liefelijke wijze betitelt, zijne geloofsbrieven ganschelijk niet toont.

(8) De schrijver van de laatste 27 hoofdstukken vereenzelvigd zich ten volle met den schrijver der eerste 39 hoofdstukken. Het druischt dan ook lijnrecht tegen de werkelijkheid in, wanneer P. De Buck in zijn werk over de Profeten schrijft: „Geen enkel woord in al deze 27 hoofdstukken wijst er op of doet het vermoeden rijzen dat zij willen aangezien worden voor het werk van Jesaja. Integendeel, zij geven zoo duidelijk mogelijk te kennen, zij zeggen schier in elken volzin, dat zij onmogelijk van hem kunnen zijn.” Korthedshalve noemen we hier slechts enkele feiten: (a) Het grondbegrip van het heilig overblijfsel loopt als een gouden draad door de twee afdelingen heen. Zie hierover de Inleiding tot het eerste deel. (b) De idee van het gericht, uitgedrukt in den naam *Mahr-shalal-chasbas*, is eveneens gelijkelijk in de beide deelen te vinden, (c) Jesaja profeteerde tijdens de regeering van den vromen Koning Hiskia, wiens naam beteekent: sterkte des Heeren. In verschillende vormen zinspeelt hij in de beide deelen gedurig op dien schoonen naam, 1:24; 4:1; 22:21; 27:5; 28:22; 33:23; 35:3; 39:1; in het tweede deel vinden we in het oorspronkelijke deze woordspeling in 41:6,7,9,13; 45:1; 51:18; 54:2; 56:2,4,6; 64:7. (d) De dichterlijke naani Rahab voor Egypte komt in 30:7 en ook in 51:9 voor. Deze dichterlijke benaming, die ook nog in Ps. 87:4 en 89:11 voorkomt, stelt Egypte voor als de trotsche en opgeblazene. (e) Dat de naam Heilige Israëls in de beide deelen ongeveer even vaak voorkomt, werd vroeger reeds aangewezen. (f) De voorstelling van het oprichten van eene banier wordt in verband met Israëls herstel ook in beide deelen gebruikt, 11:12; 18:3; 49:22; 62:10; 66:19. (g) De idee van de afgoderij in de hoven komt voor in 1:29 en eveneens in 65:3 en 66:17. (h) Ook komt de formule: „De mond des Heeren heeft het gesproken” bij beide voor, 1:20; 21:17; 22:25; 24:3; 25:8; 40:5; 58:14. (i) Verder zij hier opgemerkt, dat deze twee hoofddeelen van Jesaja dezelfde Eschatologische voorstellingen hebben. Land en volk zullen beide hersteld worden en groei en glorie ontvangen van de hand des Heeren. In het jaar 1910 schreef T. L. W. Van Ravesteyn een lijvige dissertatie over „De eenheid der Eschatologische voorstellingen van het boek Jesaja,” waarin hij, hoewel een radicaal criticus van de Leidsche School, nochtans wees op de volkomene eenheid dier voorstellingen. Bedenkt men nu dat de laatste dingen bij Jesaja zoowel als bij al de profeten het

leeuwendeel krijgen, dan kan men zeggen, dat deze destructieve criticus, zijns ondanks, de eenheid van Jesaja bewezen heeft, (k) Eindelijk zij er hier op gewezen dat de auteur van de beide hoofddeelen zich openbaart als een bekwame kenner van de geschiedenis zijns volks.

(9) De schrijver van de laatste 27 hoofdstukken betoont klaarlijk, dat hij niet woonachtig is te Babel, maar in het heilige land. Vroeger nam men gewoonlijk aan dat hij in Babel onder de ballingen leefde, doch groote taalgeleerden als Duhm, Ewald en Hölscher zagen wel dat dit niet aanging, weshalve de eerste hem in Phoenicië en de laatste twee hem in Egypte deden wonen. Verreweg de meesten nemen nochtans aan dat hij in Babel woonachtig is geweest. Doch deze gedachte is in het licht der feiten ten eenenmale onhoudbaar.

(a) De aardrijkskunde van deze hoofdstukken wijst heen naar een schrijver in Kanaän. In Babylonië lagen behalve de stad Babel vele groote en sterk bevolkte steden, waarvan meer dan eene in het gezicht of in de nabijheid van Babel lag, doch geen enkele van deze wordt in deze hoofdstukken genoemd. Men vindt hier evenmin de eigenaam van eenige Babylonische provincie, district, landstreek, vesting of dorp; ja, zelfs de naam Babel zelve komt niet meer dan driemaal voor. Dit mag voorzeker wel vreemd heeten, wanneer men bedenkt, dat deze naam bij al de schrijvers, die omstreeks de ballingschap leefden, vaak voorkomt; bij Jeremia zelfs meer dan 100 malen! Tegenover dit veelzeggend verschijnsel staat deze eigenaardigheid dat van Kanaän niet alleen de meest bekende namen veelvuldig voorkomen, maar zelfs de minst bekende als Achor in het Noorden en Saron in het Zuiden.

(b) De volkenkunde des schrijvers wijst in dezelfde richting. Van de volken, die rondom Babylonië woonden, wordt niet een enkel in al deze hoofdstukken genoemd, terwijl Israëls naburige volken gedurig weder op het tapijt gebracht worden. Deze z.g. tweede Jesaja spreekt telkens weder van bergen en heuvelen, rotsen en kloven, bergwegen en -holen, dalen en valleien, beken, bronnen en putten. Dit alles wijst op Kanaän en niet op Babylonië, daar dit land eene eentonige vlakte was, slechts afgebroken door gegraven kanalen.

(c) De mineralogie is die van Kanaän. Deze schrijver spreekt gedurig weder van verschillende soorten van steenen als het zand der zee en zijne steentjes, 48:19; de gladde steenen der beken, 57:6; de steenen op de wegen, 40:3; 62:10; de rotssteen, 44:8; 51:1; de harde kei of vuursteen, 50:7. In Babylonië worden echter nergens steenen op of in den grond gevonden.

(d) De plantsoorten, door dezen schrijver genoemd, wijzen heen naar Kanaän. Babylonië was arm aan boomen, doch kweekte onderscheidene vruchtboomen als perziken, abrikozen, moerbeziën, kersen, appelen, terwijl men er in de vrije natuur slechts de palmen, populieren en wilgen vond. Van al die boomsoorten nu is in 44:4 alleen de wilg genoemd, doch dan met de bijvoeging waterbeken, waaruit blijkt dat

die van Kanaän zijn bedoeld. De boomsoorten, in Kanaän inheemsch, worden telkens weer vermeld, als ceder, mirte, olijf, den, beuk, cypres, pijn, eik, olm en de wijnstok.

(e) De bouwkunde, met name het houtverbruik gelijk het hier voorkomt, wijst naar een schrijver in Kanaän. In Babylonië gebruikte men voor bouwstof en brandstof palmboomenhout, terwijl daarentegen onze z. g. tweede Jesaja den timmerman een ceder of cypres, een eik of pijnboom laat vellen en verwerken, ten einde van het eene deel van het hout een god te maken en bij het andere deel zich te verwarmen en zijn brood te bakken en zijn vleesch te braden, 41: 13-16; boomen die wel in Kanaän, doch niet in Babylonië gevonden werden.

(f) De veldvruchten, hier voorkomend, wijzen al weder op hetzelfde. Hij noemt niet een enkele plant, aan Babylonië bijzonder eigen, maar wel specerij, riet, vlas e. a. die in Kanaän werden verbouwd. Bij zijne beschrijvingen van de toekomstige welvaart zouden we billijk hebben mogen verwachten, dat hij van de vruchtbare graansoorten als tarwe en gerst van Babylonië zou hebben gesproken.

(g) Van de diersoorten vinden we het niet anders. Ofschoon hij hier niet minder dan 25 soorten van dieren opnoemt, zoo is er niet een onder, die aan Babylonië bijzonder eigen was. Hij noemt wel de zeldzaam voorkomende dieren van Palestina, doch, in Babel levende, had hij de in Babylonië veelvuldig voorkomende dieren als bever, otter, stekelvarken, alligator, en vogels als fasanten, flamingo's, pelikanen, en de visschen karpers en brasems, wel eens hebben genoemd. Over dit gedierte en gevogelte en over deze visschen zwijgt hij weder ganschelijk.

(h) De afgoderij, zooals onze schrijver die voorstelt, wijst ons weder van Babel naar Jeruzalem. De Babyloniërs bedreven hunne afgoderij in de prachtigste tempels, doch hij beschrijft ze in deze hoofdstakken als uitgeoefend onder de eiken of terpentijnboomen en voorts onder alle groene boomen, 1:29; 67:5-7; aan de beken bij de kloven der steenrotsen en op de bergen en heuvelen, doch noch deze boomen en beken, noch deze bergen en bergkloven werden in Babylonië gevonden. Het slachten der kinderen wijst ons al weder in dezelfde richting, want de kinderooffers waren een afschuwelijke vorm van Kanaänitische afgoderij. Te Babel bestond deze niet; daar bracht men de goden Bel en Nebo geene kinderen, maar lammeren. In het wreede en afgodisch Babel is men derhalve nimmer zoo onmenschelijk geweest als in Juda. Ook de afgodsbeelden als in deze hoofdstukken beschreven wijzen ons op de afgoderij in het heilige land en niet in Babel. Onze schrijver kent slechts twee hoofdsorten van beelden, namelijk de gegoten beelden van onedel metaal, die slechts met goud overtrokken werden, en de houten, die door den timmerman werden vervaardigd. In Babel zou men de heilige spot van onzen profeet met treffenden spot beantwoord hebben als volgt: „Bespot hen, die aan zulke beelden eer bewijzen! Wij vereeren zulke goden niet, doch alleen zoodanige die schitteren met oogverblindende pracht en van massief goud gemaakt zijn!”

(i) In Babel waren er een viertal hoogst merkwaardige kunststukken van bouworde, namelijk de hooge en breede muur van Babel, de tempel van Bel, het koningspaleis

van Neriglissar en de hangende tuinen. Oude en nieuwe schrijvers raken niet uitgeput in hunne beschrijving van deze machtige kunstwerken. Waar nu onze schrijver een man is die alles opmerkt en aan alles zijne beelden ontleent, is het niet zeer vreemd dat hij deze wonderen der wereld niet eens noemt? Van een man als hij, te Babel woonachtig, is dit ondenkbaar.

(10) Eindelijk zij hier gewezen op het getuigenis van Christus en Zijne Apostelen, hetwelk voor den waren Schriftgeloovige ten eenenmale afdoende is. De diepste grond van de verwerping van Jesaja's auteurschap door de moderne verwoestende critiek is gelegen in den haat tegen God en Zijn gezalfden Zoon, tegen de wonderen en voorspellingen Gods en tegen het land en het volk des Heeren. En velen die nog vast willen houden aan den Christus, om door Hem gered te worden, laten zich blijkbaar door den hoogmoed huns harten en de dwaze vrees voor den toorn der opgeblazene critische wetenschap beheerschen en komen alzoo tot de ontkenning van de echtheid van dit deel van Jesaja niet alleen, maar tasten ook de eer des Heilands en die Zijner Apostelen aan door Zijne en hunne getuigenissen lichtzinniglijk ter zijde te schuiven. Zeggen ze dat de Heiland niet beter wist, dan tasten ze Zijne alwetendheid aan; beweren ze dat Hij beter wist, doch sprak naar de meening des volks, dan maken ze Hem deelgenoot van het bedrog en of een vreesachtige of eerzuchtige menschenbehagcr, iets dat grenst aan godslastering. Het is opmerkelijk dat juist dit bestreden deel van Jesaja meer dan een ander boek in het Nieuwe Testament wordt aangehaald als van Jesaja afkomstig. Aanhalingen van 40:3; 43:4; 42:1; 40:3; 61:1,2; 53:1,7,8; 65:1,2 worden achtereenvolgens in de volgende plaatsen gevonden: Matth. 3:3; 8:17; 12:17; Luk. 4:17-19; Joh. 1:23; 12:38; Hand. 8:28,32; Rom. 10:20. Er behoeft dus geen zweem van twijfel te bestaan of Christus en Zijne Apostelen aan het auteurschap van Jesaja over deze hoofdstukken geloofden.

Een enkel woord van waarschuwing in betrekking tot deze citaten mag evenwel niet achterwege blijven. Velen meenen, namelijk op grond van dergelijke aanhalingen, dat de gansche Jesaja reeds in het Nieuwe Testament tot vervulling is gekomen, en dit is natuurlijk geenszins het geval. Het Hebreeuwsch woord voor vervulling, *malee*, heeft tweeërlei beteekenis: voltooien in den zin van tot een einde brengen (als in I Kon. 1:14, waar Nathan tot Bathseba zegt, dat hij hare woorden vervullen, d.i. aanvullen, voleindigen, zal, vgl. II Kon. 2:27) en vervullen in den gewonen zin van het woord. Hetzelfde nu kan gezegd van het Grieksche woord voor vervullen, *pleeroen*, dat in plaatsen als Matth. 5:17 in zijn eerste beteekenis voorkomt, terwijl in Luk. 22:37 dit woord in zijne tweede beteekenis voorkomt. Dit heeft men bij de aanhalingen uit Jesaja en geheel het Oude Testament in het Nieuwe Testament steeds voor het oog te houden. Want onze profeet is nog maar zeer ten deele vervuld en zal eerst bij de zalige toekomst des Heeren ten volle vervuld worden, gelijk dit uit de verklaring zelve ons meermalen zal blijken.

Nadat we dan beknoptelijk eenige gronden voor de echtheid van Jesaja hebben aangegeven, wenschen we hierop niet telkens bij de uitlegging terug te komen, doch er veeleer ganschelijk van te zwijgen.